

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

7 decembrie 2023*

„Trimitere preliminară – Politica socială – Egalitate de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă – Directiva 2000/78/CE – Articolul 2 alineatul (5) – Interzicerea discriminării pe motive de vârstă – Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap – Articolul 19 – Viață independentă și integrare în comunitate – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 26 – Integrarea socială și profesională a persoanelor cu handicap – Serviciu de asistență personală pentru persoanele cu handicap – Ofertă de muncă ce conține indicarea unei vârste minime și a unei vârste maxime a persoanei căutate – Luarea în considerare a dorințelor și a intereselor persoanei cu handicap – Justificare”

În cauza C-518/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania), prin decizia din 24 februarie 2022, primită de Curte la 3 august 2022, în procedura

J.M.P.

împotriva

AP Assistenzprofis GmbH,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna A. Prechal, președintă de cameră, domnii F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer și doamna M. L. Arastey Sahún (raportoare), judecători,

avocat general: domnul J. Richard de la Tour,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru J.M.P., de T. Nick, Rechtsanwalt;
- pentru AP Assistenzprofis GmbH, de O. Viehweg, Rechtsanwalt;

* Limba de procedură: germana.

- pentru guvernul elen, de V. Baroutas și M. Tassopoulou, în calitate de agenți;
 - pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
 - pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa și A. Pimenta, în calitate de agenți;
 - pentru Comisia Europeană, de D. Martin și E. Schmidt, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 13 iulie 2023,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 alineatul (5), a articolului 4 alineatul (1), a articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7), interpretate în lumina Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), precum și a Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap, care a fost aprobată în numele Uniunii Europene prin Decizia 2010/48/CE a Consiliului din 26 noiembrie 2009 (JO 2010, L 23, p. 35, denumită în continuare „Convenția ONU”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între J.M.P., pe de o parte, și AP Assistenzprofis GmbH, un prestator de servicii de asistență și de consiliere pentru persoanele cu handicap, pe de altă parte, în legătură cu plata unei despăgubiri solicitate de J.M.P. ca urmare a unei discriminări pe motive de vârstă intervenite în cadrul unei proceduri de recrutare.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

- 3 Potrivit preambulului Convenției ONU:

„Statele părți la prezenta convenție,

[...]

- (c) *reafirmând* universalitatea, indivizibilitatea, interdependența și strânsa corelație a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și necesitatea de a garanta posibilitatea ca persoanele cu handicap să se bucure de aceste drepturi și libertăți fără discriminare;

[...]

- (h) *recunoscând*, de asemenea, că orice discriminare pe bază de handicap constituie o încălcare a demnității și a valorii inerente persoanei umane;

[...]

(j) *recunoscând* necesitatea de a promova și proteja drepturile umane ale tuturor persoanelor cu handicap, inclusiv ale acelor care au nevoie de un sprijin mai accentuat;

[...]

(n) *recunoscând* importanța necesității ca persoanele cu handicap să se bucure de autonomie și independență individuală, inclusiv de libertatea de a lua propriile decizii;

[...]”

4 Articolul 1 din această convenție, intitulat „Scop”, prevede:

„Scopul prezentei convenții este să promoveze, să protejeze și să garanteze că toate persoanele cu handicap se bucură de toate drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și să promoveze respectul pentru demnitatea lor inerentă.

[...]”

5 Articolul 3 din convenția menționată, intitulat „Principii generale”, prevede:

„Principiile prezentei convenții sunt:

(a) respectarea demnității inerente, autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a lua propriile decizii, precum și a independenței persoanelor;

(b) nediscriminarea;

(c) o participare și o integrare în societate depline și efective;

(d) respectul diferențelor și acceptarea persoanelor cu handicap ca parte a diversității umane și a umanității;

[...]”

6 Articolul 5 din aceeași convenție, intitulat „Egalitate și nediscriminare”, are următorul cuprins:

„(1) Statele părți recunosc că toate persoanele sunt egale în fața legii și în temeiul acesteia, având dreptul la o protecție și la beneficii egale din partea legii, fără nicio discriminare.

[...]

(4) În sensul prezentei convenții, măsurile specifice necesare pentru a accelera sau realiza egalitatea de facto a persoanelor cu handicap nu sunt considerate măsuri discriminatorii.”

7 Articolul 12 din Convenția ONU, intitulat „Recunoașterea personalității în fața legii în condiții de egalitate”, prevede la alineatul (2):

„Statele părți recunosc că persoanele cu handicap se bucură de capacitate juridică în toate domeniile, în condiții egale cu celelalte persoane.”

- 8 Potrivit articolului 19 din această convenție, intitulat „Viață independentă și integrare în comunitate”:

„Statele părți la prezenta convenție recunosc dreptul egal al tuturor persoanelor cu handicap de a trăi în comunitate, având o libertate de alegere egală cu a celorlalte persoane, și iau măsuri eficiente și adecvate pentru a facilita accesul lor deplin la acest drept, precum și integrarea și participarea lor în cadrul comunității, asigurându-se că:

- (a) persoanele cu handicap au posibilitatea de a-și alege, în condiții egale cu celelalte persoane, locul de reședință, precum și unde și cu cine să locuiască și nu sunt obligate să trăiască într-un anumit mediu;
- (b) persoanele cu handicap au acces la o gamă de servicii la domiciliu, rezidențiale și la alte servicii comunitare de sprijin, inclusiv la asistența personală necesară pentru a sprijini viața și integrarea în comunitate, prevenirea izolării și a segregării față de aceasta;
- (c) serviciile și structurile publice ale comunității sunt, de asemenea, accesibile persoanelor cu handicap și răspund nevoilor lor.”

Dreptul Uniunii Europene

- 9 Potrivit considerentelor (23) și (25) ale Directivei 2000/78:

„(23) În împrejurări foarte limitate, un tratament diferențiat poate fi justificat atunci când o caracteristică legată de religie sau de convingeri, de un handicap, de vârstă sau de orientare sexuală constituie o cerință profesională esențială și determinantă, în măsura în care obiectivul este legitim, iar cerința proporționată. Aceste împrejurări trebuie să fie menționate în informațiile furnizate de statele membre Comisiei [Europene].

[...]

(25) Interzicerea discriminărilor pe criterii de vârstă constituie un element esențial pentru atingerea obiectivelor stabilite în liniile directoare privind ocuparea forței de muncă și încurajarea diversității la încadrarea în muncă; cu toate acestea, diferențele de tratament legate de vârstă pot fi justificate în anumite împrejurări și necesită dispoziții specifice care pot varia în funcție de situația statelor membre; este așadar esențial să se facă distincție între diferențele de tratament care sunt justificate, îndeosebi prin obiective legitime de politică a ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale, și discriminările care trebuie să fie interzise.”

- 10 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiectivul”, prevede:

„Prezenta directivă are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament.”

11 Articolul 2 din directiva menționată are următorul cuprins:

„(1) În sensul prezentei directive, prin principiul egalității de tratament se înțelege absența oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe unul din motivele menționate la articolul 1.

(2) În sensul alineatului (1):

(a) o discriminare directă se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât este, a fost sau va fi tratată într-o situație asemănătoare o altă persoană, pe baza unuia dintre motivele menționate la articolul 1;

[...]

(5) Prezenta directivă nu aduce atingere măsurilor prevăzute de legislația națională care, într-o societate democratică, sunt necesare pentru securitatea publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor penale, protecția sănătății publice și protecția drepturilor și libertăților semenilor.”

12 Articolul 3 din aceeași directivă, intitulat „Domeniul de aplicare”, prevede la alineatul (1) litera (a):

„În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

(a) condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale, inclusiv în materie de promovare”.

13 Articolul 4 din Directiva 2000/78, intitulat „Cerințe profesionale”, prevede la alineatul (1):

„Fără a aduce atingere articolului 2 alineatele (1) și (2), statele membre pot să prevadă că un tratament diferențiat bazat pe o caracteristică legată de unul dintre motivele prevăzute la articolul 1 nu constituie o discriminare atunci când, având în vedere natura unei activități profesionale sau condițiile de exercitare a acesteia, caracteristica în cauză constituie o cerință profesională esențială și determinantă, astfel încât obiectivul să fie legitim, iar cerința să fie proporțională.”

14 Articolul 6 din această directivă, intitulat „Justificarea unui tratament diferențiat pe motive de vârstă”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 2 alineatul (2), statele membre pot prevedea că un tratament diferențiat pe motive de vârstă nu constituie o discriminare atunci când este justificat în mod obiectiv și rezonabil, în cadrul dreptului național, de un obiectiv legitim, în special de obiective legitime de politică a ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv sunt corespunzătoare și necesare.

Tratamentul diferențiat se poate referi în special la:

(a) aplicarea unor condiții speciale de acces la un loc de muncă și la formarea profesională, de încadrare și de muncă, inclusiv a condițiilor de concediere și de remunerare, pentru tineri, lucrători în vârstă și pentru cei care au persoane în întreținere, pentru a favoriza integrarea lor profesională sau pentru a le asigura protecția;

- (b) stabilirea unor condiții minime de vârstă, de experiență profesională sau de vechime în muncă, pentru accesul la încadrare în muncă sau pentru anumite avantaje legate de încadrarea în muncă;
- (c) stabilirea unei vârste maxime pentru încadrare, bazată pe formarea necesară pentru postul respectiv sau pe necesitatea unei perioade de încadrare rezonabile înaintea pensionării.

[...]"

- 15 Articolul 7 din directiva menționată, intitulat „Acțiune pozitivă și măsuri specifice”, prevede:

„(1) Pentru a se asigura deplina egalitate în viața profesională, principiul egalității de tratament nu împiedică niciun stat membru să mențină sau să adopte măsuri specifice destinate a preveni sau compensa dezavantajele legate de unul din motivele prevăzute la articolul 1.

(2) În ceea ce privește persoanele cu handicap, principiul egalității de tratament nu aduce atingere dreptului statelor membre de a menține sau de a adopta dispoziții privind protecția sănătății și a securității la locul de muncă și nici măsurilor privind crearea sau menținerea de dispoziții sau de facilități în vederea salvagădării sau încurajării integrării acestora în câmpul muncii.”

Dreptul german

GG

- 16 Articolul 1 din Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Legea fundamentală a Republicii Federale Germania) din 23 mai 1949 (BGBl. 1949 I, p. 1), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „GG”), are următorul cuprins:

„(1) Demnitatea omului este intangibilă. Toate autoritățile publice au obligația de a o respecta și de a o proteja.

(2) Astfel, poporul german recunoaște inviolabilitatea și inalienabilitatea drepturilor omului ca temelie a oricărei comunități umane, a păcii și a justiției în lume.

[...]"

- 17 Articolul 2 alineatul (1) din GG prevede:

„Fiecare persoană are dreptul la libera dezvoltare a personalității sale, cu condiția să nu încalce drepturile altora și nici să nu încalce ordinea constituțională sau legea morală.”

AGG

- 18 Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Legea generală privind egalitatea de tratament) din 14 august 2006 (BGBl. 2006 I, p. 1897, denumită în continuare „AGG”) urmărește să transpună Directiva 2000/78 în dreptul german.

19 Potrivit articolului 1 din AGG:

„Prezenta lege are drept obiectiv să împiedice sau să elimine orice discriminare pe motive de rasă sau origine etnică, sex, religie sau convingere, handicap, vârstă sau identitate sexuală.”

20 Articolul 3 alineatul (1) din AGG prevede:

„Se produce o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât este, a fost sau ar fi tratată o altă persoană într-o situație comparabilă, pe baza unuia dintre motivele menționate la articolul 1. [...]”

21 Articolul 5 din AGG prevede:

„Fără a aduce atingere motivelor menționate la articolele 8-10 [...], un tratament diferențiat este de asemenea permis atunci când măsuri adecvate și corespunzătoare urmăresc să prevină sau să compenseze dezavantajele existente din cauza unui motiv menționat la articolul 1.”

22 Articolul 7 alineatul (1) din AGG are următorul cuprins:

„Lucrătorii salariați nu pot face obiectul unei discriminări pe baza unuia dintre motivele enumerate la articolul 1; [...]”

23 Articolul 8 alineatul (1) din AGG prevede:

„Un tratament diferențiat în raport cu unul dintre motivele vizate la articolul 1 este permis în cazul în care, dată fiind natura unei activități profesionale sau a condițiilor exercitării acesteia, caracteristica în cauză constituie o cerință profesională esențială și determinantă și în măsura în care obiectivul este legitim, iar cerința este proporțională.”

24 Potrivit articolului 10 din AGG:

„Fără a se aduce atingere articolului 8, un tratament diferențiat pe motive de vârstă este de asemenea permis atunci când este justificat în mod obiectiv și rezonabil de un obiectiv legitim. Mijloacele puse în aplicare pentru realizarea acestui obiectiv trebuie să fie corespunzătoare și necesare. Tratamentul diferențiat se poate referi în special la:

(1) stabilirea unor condiții speciale de acces la încadrarea în muncă și la formare profesională, de încadrare în muncă și de muncă, inclusiv condițiile de remunerare și de reziliere a raportului de muncă, pentru tineri, lucrători în vârstă și cei care au persoane în întreținere, în vederea favorizării incluziunii lor profesionale sau pentru a asigura protecția acestora;

(2) stabilirea unor condiții minime de vârstă, de experiență profesională sau de vechime în muncă, pentru accesul la încadrare în muncă sau pentru anumite avantaje legate de încadrarea în muncă;

(3) stabilirea unei vârste maxime pentru recrutare, întemeiată pe formarea specifică necesară pentru postul respectiv sau pe necesitatea unei perioade rezonabile de încadrare înainte de pensionare.

[...]”

25 Articolul 15 din AGG prevede:

„(1) În cazul încălcării interdicției de discriminare, angajatorul trebuie să plătească o despăgubire pentru prejudiciul cauzat. [...]

(2) Lucrătorul poate solicita o despăgubire pecuniară corespunzătoare pentru un prejudiciu nepatrimonial. [...]

SGB

26 Articolul 33 din Sozialgesetzbuch, Erstes Buch (I) (Codul securității sociale, cartea I) din 11 decembrie 1975 (BGBl. 1975 I, p. 3015, denumit în continuare „SGB I”) prevede:

„În cazul în care conținutul drepturilor sau al obligațiilor nu este stabilit în mod detaliat în ceea ce privește natura sau întinderea acestora, la elaborarea lor trebuie să se țină seama de situația personală a beneficiarului dreptului sau a persoanei obligate, de nevoile sale și de capacitatea sa de plată, precum și de condițiile locale, în măsura în care dispozițiile legale nu se opun. În această privință, dorințele beneficiarului dreptului sau ale persoanei obligate trebuie respectate în măsura în care sunt rezonabile.”

27 Articolul 8 alineatul (1) din Sozialgesetzbuch, Neuntes Buch (IX) (Codul securității sociale, cartea IX) din 23 decembrie 2016 (BGBl. 2016 I, p. 3234, denumit în continuare „SGB IX”) are următorul cuprins:

„Cu ocazia luării deciziilor privind prestațiile și cu ocazia executării prestațiilor menite să favorizeze participarea [la societate], sunt respectate dorințele legitime ale beneficiarilor prestațiilor. În această privință, se ține seama și de situația personală, de vârstă, de sex, de familie, precum și de nevoile religioase și filozofice ale beneficiarilor prestațiilor; articolul 33 din [SGB I] se aplică în rest. [...]

28 Articolul 78 alineatul (1) din SGB IX prevede:

„Prestațiile de asistență sunt furnizate pentru a permite gestionarea autonomă și independentă a vieții cotidiene, inclusiv structurarea zilei. Acestea includ prestații pentru sarcinile generale ale vieții cotidiene, cum ar fi gestionarea gospodăriei, organizarea relațiilor sociale, planificarea vieții personale, participarea la viața comunitară și culturală, organizarea activităților recreative, inclusiv activitățile sportive, precum și garantarea eficacității prestațiilor medicale și prescrise de un medic. Ele implică schimburi cu persoanele care intervin în aceste domenii.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

29 AP Assistenzprofis, pârâta din litigiul principal, este o societate care oferă persoanelor cu handicap servicii de asistență și de consultanță care vizează gestionarea autonomă și independentă a vieții lor cotidiene, conform articolului 78 alineatul (1) din SGB IX.

30 În cursul lunii iulie 2018, această societate a publicat o ofertă de muncă care preciza că A., o studentă în vârstă de 28 de ani, căuta asistente personale de sex feminin pentru a o ajuta în toate aspectele vieții cotidiene și care trebuiau „să aibă de preferință între 18 și 30 de ani”.

31 J.M.P., reclamanta din litigiul principal, născută în cursul anului 1968, a candidat la această ofertă de muncă și a primit un răspuns negativ din partea AP Assistenzprofis.

- 32 După ce și-a exercitat drepturile pe cale extrajudiciară, J.M.P. a introdus o acțiune împotriva AP Assistenzprofis la Arbeitsgericht Köln (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Köln, Germania), având ca obiect despăgubirea pentru un prejudiciu rezultat dintr-o discriminare pe motive de vârstă, în temeiul articolului 15 alineatul (2) din AGG.
- 33 În cadrul acestei acțiuni, J.M.P. a susținut, pe de o parte, că, întrucât oferta de muncă se adresează în mod expres persoanelor cu vârste „între 18 și 30 de ani”, se putea prezuma că aceasta nu a fost reținută în procedura de recrutare numai din cauza vârstei sale, aspect care nu ar fi fost contestat de AP Assistenzprofis. Pe de altă parte, tratamentul diferențiat pe motive de vârstă care rezultă din aceasta nu ar fi nici justificat în raport cu natura serviciilor de asistență personală, nici autorizat în temeiul articolului 8 alineatul (1) sau al articolului 10 din AGG, în măsura în care, printre altele, o anumită vârstă nu ar fi relevantă pentru relația de încredere în cadrul unei astfel de asistențe personale.
- 34 AP Assistenzprofis a solicitat respingerea acțiunii, susținând că eventualul tratament diferențiat pe motive de vârstă era justificat în temeiul articolului 8 alineatul (1) sau al articolului 10 din AGG. Activitatea de asistență personală ar consta într-un sprijin zilnic foarte personal care implică o dependență permanentă din partea persoanei asistate. Prin urmare, cerința unei anumite vârste ar permite satisfacerea nevoilor strict personale ale lui A. în cadrul vieții sale sociale în calitate de studentă la o universitate.
- 35 În opinia părții din litigiul principal, ar trebui să se țină seama, în temeiul articolului 8 alineatul (1) din SGB IX, de dorințele legitime și de nevoile subiective ale fiecărei persoane care beneficiază de asistență personală. În acest context, dorința legitimă ca persoana care asigură această asistență să aibă o anumită vârstă ar trebui considerată o „cerință profesională esențială și determinantă”, în sensul articolului 8 alineatul (1) din AGG, pentru a putea atinge obiectivul prestațiilor de asistență urmărit la articolul 78 alineatul (1) din SGB IX, care protejează dreptul personalității, în sensul articolului 2 alineatul (1) coroborat cu articolul 1 din GG. AP Assistenzprofis consideră că cerința menționată este de asemenea proporțională. În plus, un tratament diferențiat pe motive de vârstă precum cel în discuție în litigiul principal ar fi autorizat în temeiul articolului 10 din AGG, dat fiind că acesta este obiectiv și rezonabil, este justificat de un obiectiv legitim, iar mijloacele de atingere a obiectivului asistenței personale, menționat la articolul 78 din SGB IX, sunt adecvate și necesare.
- 36 Întrucât Arbeitsgericht Köln (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Köln) a admis acțiunea lui J.M.P., iar apelul formulat de AP Assistenzprofis a fost admis printr-o hotărâre a Landesarbeitsgericht Köln (Tribunalul Superior pentru Litigii de Muncă din Köln, Germania), J.M.P. a formulat ulterior recurs împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere, și anume Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania).
- 37 Cu titlu introductiv, această instanță constată, pe de o parte, că o situație precum cea în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78, în măsura în care privește criteriile de selecție care vizează accesul la încadrarea în muncă în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată. Pe de altă parte, aceasta apreciază că reclamanta din litigiul principal a suferit, ca urmare a răspunsului negativ al părții din litigiul principal, o discriminare directă pe motive de vârstă în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (a) din această directivă.

- 38 Instanța menționată ține să precizeze că, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în ceea ce privește cazul particular al asistenței personale, în care atât reclamanta din litigiul principal, cât și persoana cu handicap pot pretinde o protecție împotriva discriminării, prezenta trimitere preliminară urmărește să clarifice în ce măsură dreptul reclamantei din litigiul principal la o protecție eficientă împotriva discriminării pe motive de vârstă și dreptul persoanei cu handicap la protecție efectivă împotriva discriminării pe motive de handicap trebuie conciliate în raport cu Directiva 2000/78, care ar concretiza, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, principiul general al nediscriminării consacrat la articolul 21 din cartă.
- 39 În această privință, instanța de trimitere precizează, în primul rând, că asistența personală se bazează, în temeiul legislației naționale aplicabile, și anume articolul 8 din SGB IX coroborat cu articolul 33 din SGB I, pe principiul autodeterminării, urmărind astfel să facă persoanele cu handicap capabile să își organizeze viața cotidiană în modul cel mai autonom și cel mai independent posibil, luând în considerare în special dorințele legitime ale beneficiarilor prestațiilor de asistență. Conform articolului 78 alineatul (1) din SGB IX, prestațiile menționate includ prestații pentru sarcinile generale ale vieții cotidiene, cum ar fi gestionarea gospodăriei, organizarea relațiilor sociale, planificarea vieții personale, precum și participarea la viața comunitară și culturală.
- 40 În al doilea rând, această instanță arată că, potrivit jurisprudenței Curții, Directiva 2000/78 figurează printre actele Uniunii care au legătură cu aspectele reglementate de Convenția ONU, astfel încât aceasta poate fi invocată pentru a interpreta directiva menționată (Hotărârea din 11 septembrie 2019, Nobel Plastiques Ibérica, C-397/18, EU:C:2019:703, punctele 39 și 40, precum și jurisprudența citată), în măsura în care această convenție, în special articolul 19 din aceasta, ar conține cerințe concrete pentru a permite persoanelor cu handicap să trăiască cu aceeași autonomie și cu aceeași libertate de alegere ca și celelalte persoane.
- 41 În al treilea rând, respectarea dreptului la autonomie și la libertatea de alegere menționat ar permite garantarea demnității umane, în sensul articolului 1 din cartă, precum și al articolului 1 din GG, ținând seama de faptul că asistența personală ar privi toate domeniile vieții și că, prin urmare, persoana care furnizează această asistență s-ar amesteca în mod inevitabil și profund în sfera privată și intimă a persoanei care primește această asistență. Prin urmare, dorințele persoanei cu handicap în cauză care beneficiază de servicii de asistență personală ar trebui respectate, cu condiția ca aceste dorințe să fie, în cazul concret, rezonabile.
- 42 În al patrulea rând, în ceea ce privește dispozițiile dreptului Uniunii care pot justifica o discriminare directă pe motive de vârstă, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, instanța de trimitere ridică, pe de o parte, problema posibilității ca unul dintre motivele menționate la articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78, precum protecția drepturilor și libertăților semenilor, să fie considerat ca fiind susceptibil să justifice o astfel de discriminare, susținând totodată că, în opinia sa, numeroase elemente pledează în sensul că un astfel de drept la libera alegere trebuie garantat persoanelor cu handicap în cadrul asistenței personale.
- 43 Pe de altă parte, această instanță nu exclude ca o astfel de discriminare să poată fi justificată în temeiul articolului 4 alineatul (1) din această directivă. Astfel, instanța de trimitere ridică în special problema dacă dorința exprimată de o persoană cu handicap, în cadrul dreptului său la autodeterminare, ca persoana care furnizează asistența personală să aparțină unei anumite grupe

de vârstă constituie o „caracteristică” și, în plus, dacă o preferință pentru o astfel de categorie de vârstă poate constitui o „cerință profesională esențială și determinantă”, în sensul acestei dispoziții.

- 44 În plus, s-ar pune problema dacă faptul că un legiuitor național urmărește obiectivul, prin intermediul dreptului la exprimarea dorințelor legitime și al libertății de alegere a persoanelor cu handicap cu ocazia furnizării de servicii de asistență personală, de a consolida autonomia personală a persoanelor menționate în viața lor cotidiană și motivația lor de a participa la societate ar putea constitui un „obiectiv legitim”, în sensul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78.
- 45 În sfârșit, instanța de trimitere ridică problema dacă articolul 7 din această directivă, care vizează deplina egalitate în viața profesională, este relevant pentru a justifica o discriminare pe motive de vârstă într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal.
- 46 În aceste condiții, Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 4 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1), articolul 7 și/sau articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78, citite în lumina prevederilor [cartei] și ale articolului 19 din [Convenția ONU], pot fi interpretate în sensul că, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, poate fi justificată o discriminare directă pe motive de vârstă?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 47 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 alineatul (5), articolul 4 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) și/sau articolul 7 din Directiva 2000/78, citite în lumina dispozițiilor cartei, precum și a articolului 19 din Convenția ONU, trebuie interpretate în sensul că se opun ca recrutarea unei persoane care oferă asistență personală să fie supusă unei condiții de vârstă, în temeiul unei legislații naționale care prevede luarea în considerare a dorințelor individuale ale persoanelor care au dreptul, din cauza handicapului lor, la servicii de asistență personală.
- 48 Cu titlu introductiv, trebuie să se constate, pe de o parte, că situația care face obiectul litigiului principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78, în măsura în care o procedură de recrutare a unei persoane care oferă asistență personală în cadrul căreia se impune candidaților să aibă „de preferință între 18 și 30 de ani” privește „condițiile de acces la încadrare în muncă [...], inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare”, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din această directivă.
- 49 Pe de altă parte, rezultă că răspunsul negativ primit de J.M.P. din partea AP Assistenzprofis în urma depunerii candidaturii sale a intervenit ca urmare a vârstei sale și constituie, așadar, o „discriminare directă” pe motive de vârstă, în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2000/78.
- 50 În aceste condiții, trebuie să se verifice dacă un astfel de tratament diferențiat pe motive de vârstă poate fi justificat din perspectiva Directivei 2000/78.

- 51 În ceea ce privește articolul 2 alineatul (5) din această directivă, care trebuie examinat mai întâi, trebuie subliniat că, potrivit acestei dispoziții, directiva menționată nu aduce atingere măsurilor prevăzute de legislația națională care, într-o societate democratică, sunt necesare pentru securitatea publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății publice și protecția drepturilor și libertăților semenilor.
- 52 Din jurisprudența Curții rezultă că, prin adoptarea dispoziției menționate, legiuitorul Uniunii a urmărit să prevină și să arbitreze un conflict în materie de încadrare în muncă și ocupare a forței de muncă între, pe de o parte, principiul egalității de tratament și, pe de altă parte, necesitatea de a asigura ordinea, securitatea și sănătatea publică, prevenirea infracțiunilor, precum și protecția drepturilor și libertăților individuale, care sunt indispensabile funcționării unei societăți democratice. Astfel, acesta a decis că în anumite cazuri, enumerate la articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78, principiile stabilite prin aceasta din urmă nu sunt aplicabile unor măsuri care prevăd un tratament diferențiat bazat pe unul dintre motivele enumerate la articolul 1 din această directivă, cu condiția totuși ca aceste măsuri să fie necesare pentru realizarea obiectivelor sus-menționate [Hotărârea din 12 ianuarie 2023, TP (Editor audiovizual pentru televiziunea publică), C-356/21, EU:C:2023:9, punctul 70 și jurisprudența citată].
- 53 Întrucât acest articol 2 alineatul (5) instituie o derogare de la principiul interzicerii discriminărilor, el trebuie interpretat în mod restrictiv [Hotărârea din 12 ianuarie 2023, TP (Editor audiovizual pentru televiziunea publică), C-356/21, EU:C:2023:9, punctul 71 și jurisprudența citată].
- 54 În speță, este necesar să se verifice, în primul rând, dacă tratamentul diferențiat în discuție în litigiul principal rezultă dintr-o măsură prevăzută de legislația națională, în conformitate cu articolul 2 alineatul (5) menționat.
- 55 În această privință, din dosarul prezentat Curții reiese că legislația națională în discuție în litigiul principal, și anume articolul 8 alineatul (1) din SGB IX coroborat cu articolul 33 din SGB I, prevede că, la luarea deciziilor privind serviciile de asistență personală și la executarea acestora, prin care se urmărește favorizarea participării la societate a persoanei cu handicap, sunt satisfăcute dorințele legitime ale beneficiarilor acestor prestații, în măsura în care sunt rezonabile și ținând seama de situația personală, de vârsta, de sexul, de familia, precum și de nevoile religioase și filozofice ale beneficiarilor menționați.
- 56 Rezultă astfel că această legislație autorizează sau chiar obligă prestatorii de asistență personală, în termeni care prezintă un caracter suficient de precis, să respecte, la elaborarea asistenței personale care trebuie furnizată persoanelor cu handicap, dorințele lor individuale, inclusiv, dacă este cazul, pe cele referitoare la vârsta persoanei chemate să le furnizeze această asistență, și să adopte măsuri individuale care pun în aplicare legislația menționată ținând seama de aceste dorințe, printre care cea de a subordona recrutarea unei astfel de persoane unei condiții de vârstă. În aceste împrejurări și sub rezerva unei verificări eventuale care ar trebui efectuată de instanța de trimitere, tratamentul diferențiat pe motive de vârstă în discuție în litigiul principal rezultă dintr-o măsură prevăzută de legislația națională, în sensul articolului 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78.
- 57 În al doilea rând, este necesar să se examineze dacă măsura menționată urmărește unul dintre obiectivele enunțate la articolul 2 alineatul (5) menționat și în special pe cel al „protecției drepturilor și libertăților semenilor”.

- 58 În această privință, după cum reiese din decizia de trimitere, legislația în temeiul căreia a fost adoptată aceeași măsură urmărește un obiectiv legat de protecția autodeterminării persoanelor cu handicap, garantând dreptul la exprimarea dorințelor și la libera alegere a persoanelor menționate cu ocazia luării deciziilor privind serviciile de asistență personală și cu ocazia furnizării acestora, prestațiile respective vizând toate domeniile vieții și extinzându-se profund în sfera privată și intimă a persoanelor care le primesc. Legislația menționată urmărește astfel să asigure dreptul persoanelor cu handicap de a-și organiza condițiile de viață în modul cel mai autonom și cel mai independent posibil.
- 59 Or, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 63 din concluzii, un asemenea obiectiv intră sub incidența articolului 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78, în măsura în care vizează protecția dreptului la autodeterminare al persoanelor cu handicap, în temeiul căruia acestea trebuie să fie în măsură să aleagă cum, unde și cu cine trăiesc.
- 60 Un astfel de drept implică în mod necesar posibilitatea de a concepe serviciul de asistență personală care le va fi furnizat, ceea ce include definirea criteriilor de selecție a persoanei însărcinate cu furnizarea unui astfel de serviciu și participarea activă la procesul de recrutare a acestei persoane.
- 61 În această privință, trebuie subliniat, pe de o parte, că dreptul la exprimarea dorințelor și la libera alegere menționat la punctul 58 din prezenta hotărâre concretizează dreptul persoanelor cu handicap de a beneficia de măsuri care să le asigure autonomia, integrarea lor socială și profesională și participarea lor la viața comunității, care face parte dintre drepturile recunoscute de dreptul Uniunii, conform articolului 26 din cartă.
- 62 Pe de altă parte, respectarea autodeterminării persoanelor cu handicap este de asemenea un obiectiv consacrat la articolul 19 din Convenția ONU, ale cărei dispoziții pot fi invocate pentru a le interpreta pe cele ale Directivei 2000/78, inclusiv articolul 2 alineatul (5) din aceasta. Astfel, aceasta din urmă trebuie să facă, în măsura posibilului, obiectul unei interpretări conforme cu convenția amintită (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2019, *Nobel Plastiques Ibérica*, C-397/18, EU:C:2019:703, punctul 40 și jurisprudența citată).
- 63 În al treilea rând, trebuie să se verifice dacă un tratament diferențiat pe motive de vârstă precum cel în discuție în litigiul principal rezultă dintr-o măsură necesară pentru protecția drepturilor și libertăților semenilor, în sensul articolului 2 alineatul (5) din această directivă, și în special pentru protecția dreptului la autodeterminare al persoanei cu handicap în cauză cu ocazia prestării de servicii de asistență personală.
- 64 În speță, rezultă că indicarea preferinței unei grupe de vârstă de la 18 la 30 de ani în oferta de muncă în discuție își are originea în nevoia individuală a lui A. de a beneficia de asistență personală pentru sprijinirea sa în toate domeniile vieții sale sociale cotidiene în calitate de studentă în vârstă de 28 de ani, o astfel de asistență afectând astfel sfera sa privată și intimă în raport cu sarcinile generale care privesc nu numai organizarea vieții sale cotidiene, inclusiv planificarea unor nevoi strict personale, ci și gestionarea vieții sale sociale și culturale. Din dosarul de care dispune Curtea reiese că preferința menționată pentru o anumită grupă de vârstă era motivată în special de împrejurarea că persoana care furnizează asistența trebuia să se poată integra cu ușurință în mediul personal, social și universitar al lui A.

- 65 Prin urmare, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, luarea în considerare a preferinței pentru o anumită grupă de vârstă exprimate de persoana cu handicap beneficiară a unor servicii de asistență personală este susceptibilă să promoveze respectarea dreptului la autodeterminare al acestei persoane cu ocazia prestării acestor servicii de asistență personală, în măsura în care este rezonabil să se aștepte ca o persoană care aparține aceleiași grupe de vârstă ca persoana cu handicap să se integreze mai ușor în mediul personal, social și universitar al acesteia din urmă.
- 66 Sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere în raport cu ansamblul împrejurărilor din cauza principală, reiese, așadar, că un tratament diferențiat pe motive de vârstă precum cel în discuție în litigiul principal rezultă dintr-o măsură necesară pentru protecția drepturilor și libertăților semenilor, în sensul articolului 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78.
- 67 În consecință, întrucât un tratament diferențiat pe motive de vârstă poate fi justificat în raport cu acest articol 2 alineatul (5), sub rezerva ca acesta să rezulte dintr-o măsură necesară pentru protecția drepturilor și libertăților semenilor, în sensul acestei dispoziții, nu este necesar să se verifice dacă acesta ar putea fi justificat și în temeiul articolului 4 alineatul (1), al articolului 6 alineatul (1) și/sau al articolului 7 din Directiva 2000/78.
- 68 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78, citit în lumina articolului 26 din cartă, precum și a articolului 19 din Convenția ONU, trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca recrutarea unei persoane care furnizează asistență personală să fie supusă unei condiții de vârstă, în temeiul unei legislații naționale care prevede luarea în considerare a dorințelor individuale ale persoanelor care au dreptul, din cauza handicapului lor, la servicii de asistență personală, dacă o astfel de măsură este necesară pentru protecția drepturilor și libertăților semenilor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 69 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, citit în lumina articolului 26 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și a articolului 19 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap, care a fost aprobată în numele Uniunii Europene prin Decizia 2010/48/CE a Consiliului din 26 noiembrie 2009,

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune ca recrutarea unei persoane care furnizează asistență personală să fie supusă unei condiții de vârstă, în temeiul unei legislații naționale care prevede luarea în considerare a dorințelor individuale ale persoanelor care au dreptul, din cauza handicapului

lor, la servicii de asistență personală, dacă o astfel de măsură este necesară pentru protecția drepturilor și libertăților semenilor.

Semnături